

Nếu ASEAN không hành động, khi sẽ tiếp tục suy yếu và chia rẽ. ASEAN có nguy cơ trở thành một tổ chức khu vực “rỗng”, ngày càng trở nên không thích hợp và khi đó các thành viên sẽ buộc phải tìm kiếm nơi khác để bảo vệ lợi ích cho mình.

ASEAN phải đối mặt với ba thách thức đe dọa đến vị trí duy trì sự đoàn kết và vai trò trung tâm của khối: áp lực bên ngoài đặt lên sự thống nhất của ASEAN bởi những tham vọng của Trung Quốc và Mỹ, những căng thẳng nội bộ khi các quốc gia chủ chốt hoài nghi về vai trò của ASEAN và hình thức xây dựng cộng đồng, và sự hoài

nghe rằng rất có tính hợp pháp trong con mắt của người dân sống trong các quốc gia thành viên. ASEAN cần phải đặt được sự tín nhiệm cho tất cả, chứ không phải tỏ ra các tài liệu đầy đủ các mục tiêu đáng ngưỡng mộ nhưng lại có quá ít cam kết để thực hiện.

Quá nhiều cuộc thảo luận thường xuyên về những mối đe dọa bên ngoài đối với sự đoàn kết của ASEAN tập trung vào vấn đề Biển Đông. Nhưng tuyên bố chỉ quy định chung lớn giữa Trung Quốc và các nước thành viên ASEAN - và mặc dù ít được đề cập giữa các thành viên ASEAN với nhau - có tầm quan trọng rất lớn, vì chúng đối diện cho những thách thức mà ASEAN đang phải đối mặt khi đối phó với các cường quốc.

Sẽ chia rẽ giữa các nước thành viên ASEAN - một số đứng về phía Washington, số khác ủng hộ Bắc Kinh và cũng có nước chỉ muốn hòa giải, rồi rồi về hai nước - cho thấy sự cạnh tranh giữa các cường quốc trong khu vực có thể gây trở ngại cho sự đoàn kết trong ASEAN. Điều này thậm chí còn trở nên nguy hiểm hơn khi Mỹ hay Trung Quốc không coi sự thống nhất của ASEAN là mục tiêu chính lược của mình, thay vào đó lại dùng, khai thác ASEAN, dù đoàn kết hay không, cho những tham vọng riêng của họ.

Trong Hội nghị thường niên giữa Tổng thống Mỹ Obama và 10 nhà lãnh đạo ASEAN vào tháng 2 năm 2016 tại Sunnylands, Mỹ đã nói rõ rằng họ hy vọng sự "đưa ASEAN lên tàu", coi ASEAN là đối tác chính lược trong việc bảo vệ các nguyên tắc và chuẩn mực của luật pháp quốc tế. Trung Quốc coi đây là một hành động bao vây, đe dọa đến các quy định tự do của Trung Quốc. Trung Quốc có mối quan hệ gần gũi với nhiều nước thành viên ASEAN, đặc biệt là Campuchia được coi là người bạn thân nhất của Trung Quốc trong khu vực ASEAN.

Các diễn biến cạnh tranh quy định lớn giữa các nước lớn cũng cần được lưu ý. Về phía Mỹ, Hiệp định đối tác xuyên Thái Bình Dương (TPP) bao gồm chỉ 4 thành viên ASEAN: Brunei, Malaysia, Singapore và Việt Nam. TPP - thành phần kinh tế trong chính sách tái cân bằng châu Á của Mỹ - sẽ bỏ qua Cộng đồng Kinh tế ASEAN (AEC) vốn đang hình thành và, tất nhiên, không bao gồm Trung Quốc.

Trong khi đó, bên thân ASEAN đều đặn các cuộc đàm phán về Hiệp định đối tác kinh tế toàn diện khu vực (RCEP), trong đó bao gồm tất cả thành viên ASEAN cũng

nhóm lớn, Trung Quốc, Hàn Quốc, Nhật Bản, Australia và New Zealand. Đáng chú ý, RCEP không bao gồm Mỹ. Trong bối cảnh cạnh tranh quy mô lớn giữa các nước lớn, ASEAN sẽ đứng ở đâu? Sự đoàn kết của ASEAN có ý nghĩa gì trong một thế giới mới mà ASEAN và các nước thành viên của khối này có thể phải lựa chọn bên này hay bên kia?

Vấn đề là, những thách thức không kém nghiêm trọng. ASEAN như một doanh nghiệp khu vực khi nó chứng tỏ giá trị của mình đối với giới tinh hoa chính trị. Giá trị đó nằm chủ yếu trong việc bảo vệ và thúc đẩy sự thịnh vượng và chủ quyền. Gần đây, nó bị trôi giạt ra khỏi những mục tiêu này, làm ảnh hưởng nghiêm trọng đến tầm quan trọng của ASEAN. Với vấn đề Biển Đông, ASEAN đã không thể hữu dụng Philippines trong phán quyết của Tòa Trọng tài do chia rẽ nội bộ, dẫn đến việc ASEAN không sẵn sàng bảo vệ chủ quyền quốc gia của nước thành viên của mình.

Trong lĩnh vực kinh tế, dự án AEC bị trì hoãn kéo dài vì các nước thành viên còn phải tính toán thiệt hơn để đáp ứng tất cả nhu cầu. Điều này được biết đúng đối với Indonesia, Tổng thống Joko Widodo đã đưa nhiệm vụ vào chương trình nghị sự chính trị trong nước để không ảnh hưởng đến lợi ích của Indonesia, trái với nhu cầu của các nước ASEAN.

Việc chuyển đổi chính sách đối ngoại cho Tổng thống Indonesia, Rizal Sukma, kêu gọi một "chính sách đối ngoại của Indonesia hữu ASEAN" cho thấy rõ ràng rằng Indonesia, thành viên lớn nhất của ASEAN, đã thay đổi cách tiếp cận chính sách để chủ động đa phương sang thiên về song phương nhiệm vụ hơn. Chính sách đối ngoại hữu ASEAN hữu như không phải là biểu tượng của sự đoàn kết trong ASEAN hoặc vai trò trung tâm của nó cho những tham vọng của các thành viên.

Ngoài âm mưu của các nước lớn, sự thất bại của ASEAN nhằm đáp ứng lợi ích của các nhà lãnh đạo là thách thức thứ ba. Kể từ cuộc khủng hoảng tài chính châu Á năm 1997, những cách thức của ASEAN đã tập trung vào việc cải thiện cuộc sống của hàng triệu người sống trong biên giới của nó. Tầm quan tâm này đã dẫn đến những cam kết về nhân quyền, dân chủ, quyền phụ nữ, môi trường, quy chế lao động nhập cư và quản lý thiên tai. Dinh thự này được xây dựng trên những nền móng lung lay, ASEAN vẫn giữ cam kết không can thiệp vào công việc nội bộ của nhau, do đó không thể thực thi các tiêu chuẩn mà họ được giao nhiệm vụ bảo vệ. Nguy cơ kích động sự giận dữ của người dân ASEAN cần phải được giải tỏa. Tương lai nào cho ASEAN khi không thể thực thi các tiêu chuẩn riêng của mình

Vấn đề cần phải được đánh giá?

ASEAN luôn phải đối mặt với những thách thức, những quy mô, tính chất và sự thâm nhập của ba thách thức kể trên là chưa từng có. Điều cần thiết là lãnh đạo chính trị sẵn sàng đưa ra các quyết định khó có thể khiến một số thành viên ASEAN đứng ngoài các mục tiêu mà ASEAN coi trọng. Nếu ASEAN không hành động, khi sự tiếp tục suy yếu và chia rẽ. Nếu không có sự lãnh đạo như vậy, ASEAN có nguy cơ trở thành một tổ chức khu vực “rỗng”, ngày càng trở nên không thích hợp và khi đó các thành viên sẽ buộc phải tìm kiếm nơi khác để bảo vệ lợi ích cho mình.

Tác giả Mathew Davies là Trưởng Khoa Quan hệ quốc tế thuộc Đại học Quốc gia Australia. Bài viết đăng trên “[Diễn đàn Đông Á](#)”.

Hồng Trà (gt)